

Az űrrepülés után

(6. fejezet bevezető képe) Farkas Bertalan űrhajós alezredes, V. Dzsanjibekov űrhajós ezredes, Magyarai Béla űrhajós őrnagy, A. Jeliszejev űrhajós mérnök, valamint V. Kubaszov űrhajós mérnök

Visszatérés Bajkonurba

Bajkonurban az űrhajósok negyvennyolc óráig karanténba kerültek. A biztonsági rendszabályra a nyugodt pihenés, valamint az űrhajósok szoros orvosi megfigyelése miatt volt szükség. Ezen idő alatt az űrrepülés okozta elváltozásokat mérték fel, valamint figyelték a földi élethez való visszaalkalmazkodásukat.

Sajtókonferencia

Június 4-én, szerda délelőtt – még csak az ismert üvegfal mögül – sajtókonferencián találkoztak az újságírókkal. Farkas Bertalan kék, V. Kubaszov pedig piros-kék gyakorló ruhát viselt.¹ Az űrpáros csakúgy, mint a leszállás körzetében, most is köszönetet mondott mindazoknak, akik jókívánságaikkal, biztatásukkal, figyelmükkel segítették őket. Farkas Bertalan elmondta, hogy a leszállás után nagyon szomjas volt, rengeteg üdítő italt ivott. A helyszínen magyar gyümölcslevek voltak, amelyek ásványi anyag tartalma kedvezően befolyásolta az űrhajósok földi viszonyokhoz történő alkalmazkodását. Farkasnak az első lépések nehezeére estek, a tollat és a fedélzeti naplót is nehéz volt például felemelnie, de ezek a kellemetlenségek hamarosan megszűntek. Tizennyolc órája voltak ekkor a Földön, ebből az ébrenlét legnagyobb részét az orvosok körében töltötték el. Az első tüzetes vizsgálatot a magyar Diagnoszt-műszerrel végezték el, még Dzszejkazanban a helikopter fedélzetén. Amint megérkeztek Bajkonurba, ismét orvosi vizsgálaton vettek részt, majd megfürödtek, szaunáztak és vacsoráztak. „Farkaséhesek” voltak, jó étvággal ettek mind a ketten. Legutóbb kedden kilenc órakor reggeliztek, még az űrállomáson, utána már nem volt étvágyuk, ezért éheztek meg ennyire. Farkas elmondása szerint mélyen és jól aludt, felébredése utáni első pillanatban furcsa volt, hogy ágyban találta magát, és nem a mennyezetet aludt, mint az űrállomáson. Beszámolt arról is, hogy az űrrepülés alatt csaknem három kilót fogyott.

V. Kubaszovot arról kérdezték, miként értékeli Farkas Bertalan munkáját. *„Tény, hogy kiváló teljesítményt nyújtott. Egyáltalán nem vesztette el munkavégző képességét a kozmoszban, a súlytalanságban, annak ellenére sem, hogy volt húsz óránál hosszabb munkanapunk is”* – válaszolta. A súlytalansághoz való alkalmazkodásról Farkas elmondta, hogy első jelként vérbőséget, vértolulást tapasztalt körülbelül két órával a földi gravitáció hatásának megszűnte után. Nem volt más kellemetlen tünete, gyorsan és jól alkalmazkodott. *„Kifizetődött a felkészülés: a fejjel lefelé való alvás, a sok gyakorlat a forgószéken és a centrifugában. Persze azért meglepő érzés volt, hogy a Szaljut-6 űrállomásra beúszva megszűnt a fent és a lent, a jobbra és a balra érzése”* – mondta Farkas. Legnagyobb élményének tartotta először látni Magyarországot a világűrben, látni a napfelkeltét és a naplementét. Amikor először repültek Magyarország felett a program szerint már aludniuk kellett volna, de ők ketten fennmaradtak, és a tiszta időben látták a kivilágított Budapest főútvonalainak lámpasorait. Az űrrepülés végén – nem a legkedvezőbb szögből – nappal is látták Magyarországot. A hegyek déli lejtőin a szőlőtáblákat is jól ki lehetett venni.

(595) Az éjszakai Budapest az űrből O. Kononyenko felvételén

Faültetés

A sajtóértekezlet után a hagyományokhoz híven, fát ültettek az űrhajósok fasorában, ahol minden, Bajkonurból indult űrhajós nevét az a fa hirdeti, amelyet saját kezűleg ültetett.

Orionok a Szozuz T-2 rajtjánál

Alig két nappal azután hogy visszatért a Földre az első magyar-szovjet űrexpedíció két tagja, újabb űrhajó indult Bajkonurból, a Szozuz T-2. Az új típusú űrhajó rajtjánál jelen volt – a még Bajkonurban tartózkodó – Farkas Bertalan és V. Kubaszov is. A kozmoszba induló J. Malisev és V. Akszjonov korábban már Bajkonurban volt Farkasék rajtjánál is, akkor ők kísérték űrhajósainkat a rakétához, most pedig az Orionok köszöntötték utolsóinak, az űrbe induló Jupitereket tizenöt perccel a rajtuk előtt.

Párthatározatok

Eközben itthon június 5-én ismét született egy párthatározat az ajándékozásról. Az MSZMP KB Közigazgatási és Adminisztratív Osztály vezetője, dr. Kovács Jenő ajándékozási javaslatára tett javaslata szerint, személyes ajándékot csak a felső szintű párt- és állami vezetők kaphattak egy ötvenöt főt számláló névsor szerint. Az ajándéksomag tartalma azonos volt a Szovjetunióba küldött személyre szóló ajándékkészlettel. Ezekben a műanyag táskákban ezüst cigarettakínáló űrhajós jelvényvel, bronz plakett, jelvény gyűjtemény, valamint a pénzérme volt található.²

Az űrhajósok Budapestre érkezését 1980. június 16-ára várták, és azt tervezték, hogy a szovjet küldöttség június 24-ig marad Magyarországon. Kiderült, a szovjetek nem javasolták, hogy V. Kubaszov megkapja a Magyar Népköztársaság Űrhajósa kitüntetését, mivel a hasonlóval a többi ország eddig csak a saját űrhajósát tüntette ki. A szovjetek V. Dzsanyibekov kitüntetését sem javasolták, sőt kérték magyarországi látogatásának elhalasztását is. Ezekkel a teendővel kapcsolatosan az MSZMP PB június 10-én ülésezett. Megbízták Korom Mihályt, próbálja elérni a szovjeteknél, hogy V. Dzsanyibekov is megkaphassa a magyar kitüntetését, és tudakolja meg azt is, Popovot és Rjumint mikor tüntessék ki a világűrben tartózkodásuk idején, vagy csak visszatérésük után? Hozzájárultak ahhoz, hogy a Budapestre érkező küldöttség vezetőjét, A. Jeliszejev űrhajóst, aki a magyar űrrepülés repülésirányítója volt, a Magyar Népköztársaság babérkoszorúval ékesített Zászlórendjével, a magyar űrhajóst fogadó Szaljut-6 űrállomás állandó legénységét, Popovot és Rjumint pedig a Magyar Népköztársaság rubinokkal ékesített Zászlórendjével tüntessék ki.³

Visszatérés a Csillagvárosba

V. Kubaszov és Farkas Bertalan június 10-én, egyhetes bajkonuri tartózkodás után érkezett vissza Csillagvárosba. A Cskalov repülőtéren fogadták őket ünnepélyes keretek között. A feldíszített repülőtéren V. Satalov altábornagy, az űrhajósok parancsnoka, G. Beregovoj altábornagy a Gagarin Űrhajós Kiképzőközpont parancsnoka, valamint a barátok, űrhajóstársak, a kiképzőközpont munkatársai köszöntötték a kozmosz hőseit. Jelen volt V. Glusko a főkonstruktor is. Ott voltak Farkas Bertalan szülei, valamint Csillagvárosba érkezett az első magyar űrhajós öccse is. A kozmonauták fogadására Bíró Gyulának, a Magyar Szovjet Baráti Társaság főtitkárának vezetésével társadalmi küldöttség érkezett erre az alkalomra Moszkvába. A repülőtéren megjelent dr. Szűrös Mátyás nagykövet, Halász Antal vezérőrnagy, katonai és légügyi attasé, valamint a nagykövetség több munkatársa is.

A csillagvárosi fogadtatás

A Bajkonurból érkező Tu-134-es repülőgép fél kilenckor szállt le a Moszkva melletti Cskalov repülőtéren. Az állami bizottság elnökének V. Kubaszov tett jelentést, majd a családtagok és a barátok köszöntötték az űrhajósokat. Skultéty József, a ceglédi termelőszövetkezet elnöke szegfűcsokrokat nyújtott át az űrhajósoknak. Hosszú percekig tartott a repülőtéri ünneplés.

Ezt követően a Csillagvárosban a Gagarin szoborhoz siettek, majd a kultúrház előtti téren, nagygyűlésen vettek részt. Itt G. Beregovoj, a CPK (Űrhajós Kiképzőközpont) parancsnoka köszöntötte őket szerencsés visszatértük és kitüntetésük alkalmából. A himnuszok elhangzása után Ny. Cimbal repülő altábornagy, a légierő politikai főcsoportfőnökének első helyettese felolvasta D. Usztyinov marsall védelmi miniszter üdvözlését, majd ismertette P. Kutahov légimarsall, a szovjet légierők főparancsnokának jókívánságait is. Ezután V. Glusko főkonstruktor köszöntötte az űrhajósokat. Szűcs István brigádvezető, a magyar társadalmi küldöttség tagja következett, aki a magyar fiatalok üdvözlését tolmácsolta. Ezt követte Farkas Bertalan felszólalása, aki átadta a Gagarin Űrhajós Kiképzőközpont vezetőinek azt a magyar nemzeti lobogót, amelyet felvitt magával az űrállomásra, s amely ezentúl arra emlékeztet majd a Csillagvárosban, hogy egyszer már magyar ember is járt a világűrben. Ezután V. Gorbátko űrhajós javaslatára táviratban köszöntötték a szovjet állami és pártvezetőket.⁴

Kitüntetések a Kremlben

A nagygyűlés után Moszkvába siettek, ahol délelőtt 11 órakor a Kreml Katalin-termében L. Brezsnyev, az SZKP KB főtitkára, a Szovjetunió Legfelsőbb Tatácsa Elnökségének elnöke nyújtotta át a szovjet kitüntéseket a nemzetközi úrexpedíció tagjainak. Az ünnepségen több magas rangú szovjet katonai, állami és pártvezető volt jelen. Ott volt hazánk moszkvai nagykövete, valamint katonai és légügyi attaséja is. Kitüntetése átvétele után V. Kubaszov a négy űrhajós által aláírt és a Szaljut-űrállomás pecsétjével hitelesített, egy űrben járt Brezsnyev-fotóval ajándékozta meg a főtitkárt. Farkas Bertalan pedig az űrállomásra magával vitt és onnan visszahozott gellérthegyi Felszabadulási Emlékmű kicsinyített mását nyújtotta át kitüntetésének átvétele után.

Másnap (június 11-én), szerda délután a Szovjet-Magyar Baráti Társaság több mint ezer aktivistája köszöntötte Moszkvában – lelkes hangulatú nagygyűlésen – a szovjet-magyar űrpárost, V. Kubaszovot és Farkas Bertalant. A két magyar űrhajós tiszteletére a szovjet főváros hírneves üzeme a Vlagyimir Iljics Gyár művelődési palotájában tartottak gyűlést. A Népszabadság tudósítása szerint az űrhajósokat elkísérte G. Beregovoj altábornagy, a Jurij Gagarinról elnevezett Gagarin Űrhajós Kiképzőközpont parancsnoka, aki egyben a társaság alelnöke is. Ott volt a második számú páros, V. Dzsanyibekov, Magyarai Béla, valamint hazánk moszkvai nagykövete, dr. Szűrös Mátyás is. P. Fedoszejev akadémikus, az SZKP KB tagja, a Szovjet-Magyar Baráti Társaság elnöke, A. Gyegtyarjov, a Vlagyimir Iljics Gyár igazgatója és E. Szoboljeva, a moszkvai izzólámpagyár brigádvezetője, G. Beregovoj altábornagy, Bíró Gyula, a Magyar-Szovjet Baráti Társaság főtitkára, V. Kubaszov és Farkas Bertalan mondott beszédet.⁵

Az űrhajósok közszereplése június 12-én, csütörtökön is folytatódott. Farkas Bertalan és V. Kubaszov nemzetközi sajtókonferencián vett részt Moszkvában, a TASZSZ hírügynökség székházában. V. Kubaszovon és Farkas Bertalanon, valamint Magyarai Bélán kívül ott volt a válaszadók között B. Petrov akadémikus, az Interkozmosz Tanács elnöke, V. Satalov altábornagy, az űrhajósok parancsnoka, A. Jeliszejev repülésvezető és G. Beregovoj altábornagy, a Gagarin Űrhajós Kiképzőközpont parancsnoka. Ezen a napon dr. Szűrös Mátyás Magyarország moszkvai nagykövete is fogadást adott a szovjet-magyar közös űrrepülés sikeres befejezése, az űrhajósok Csillagvárosba történt visszatérte alkalmából. A fogadáson V. Dzsanyibekov átnyújtotta a magyar űrhajósoknak azt a színes krétarajzot, amelyet a szovjet-magyar úrexpedíció alkalmából készített az űrhajó rajtjáról. A szovjet-magyar úrexpedíció tagjai csütörtökön még a Moszkva közelében levő Repülések

Irányítóközpontjába is ellátogattak, ahol meleg szavakkal mondtak köszönetet az úrutazás során végzett munkáért, az úrexpedíció irányításáért, az állandó, meleg és baráti hangulatú kapcsolatért.⁶

Hazatérés és országjárás

A Külügyminisztérium Protokoll Osztálya percre pontosan kidolgozta az úrhajósok magyarországi programját. Meghatározták a ceremóniák rendjét és részt vevőit. A delegáció szállása a Béla király úti Kormány Vendégház II-III. épületében volt, állandó kísézőnek Reményi Gyula vezérőrnagyot jelölték ki és részletekbe menően intézkedtek az országjárás programjáról is. A Magyar Országos Levéltárban őrzött dokumentumok alapján az ünnepélyes fogadtatás és az első napi program részletes leírása érdekes betekintést enged a korabeli állami protokoll világába.⁷

Az úrhajósokat fogadó bizottság tagjai június 16-án, hétfőn 9 óra 45 perckor gyülekeztek a Ferihegyi repülőtér kormányvárójában. Az úrhajósok 10 órakor érkeztek meg a csillagvárosi Tu-154-es különgépükkel a Ferihegyi repülőtérre, amely a főépület előtt állt meg. Először Faragó Ferenc ment a különgép fedélzetére és üdvözölte az úrhajósokat. Ezután V. Kubaszov, Farkas Bertalan, A. Jeliszejev – a szovjet delegáció vezetője –, valamint Magyar Béla, Faragó Ferenc kíséretében lejtett a repülőgépről. A repülőgép lépcsőjénél a fogadó bizottság tagjai üdvözölték az úrhajósokat.

Ezután a magyar úttörők virágcsokorral köszöntötték az úrhajósokat, akik ezt követően üdvözölték a szovjet nagykövetség diplomatáit, miközben szovjet úttörők virágcsokrot adtak át az úrhajósoknak. Utána a pápai repülőezred – volt alakulatuk – küldöttsége köszöntötte az úrhajósokat. Ezt követően V. Kubaszov és Farkas Bertalan üdvözölte a repülőtéren jelen lévőket, eközben A. Jeliszejev, a szovjet delegáció tagjai, Magyar Béla és a magyar úrhajósok hozzátartozói elfoglalták a helyüket a gépkocsikban. Az üdvözlés után a vendégek és a fogadó bizottság tagjai is a repülőtér betonján felsorakozott gépkocsikba szálltak és a Parlamenthez hajtottak. 10 óra 30 perckor V. Kubaszov és Farkas Bertalan a Nagyvárad téren, Reményi Gyula vezérőrnaggyal együtt nyitott gépkocsiba szálltak át. Innen a Parlamentig díszmotoros kíséret (9 fő) kísérte őket.

Előírták, hogy a repülőtéren katonai tiszteletadás és vadászgépkíséret ne legyen. 2-3000 fő budapesti lakos jelenlétére számítottak. Úgy tervezték, hogy beszédek ne hangozzanak el, dekorációként a repülőtér főépületének erkélysorát magyar-szovjet zászlók díszítsék, valamint magyar és orosz nyelvű üdvözlő felirat is kerüljön elhelyezésre. A bevonulási útvonalat magyar-szovjet zászlókkal díszítették fel és több ponton magyar-orosz nyelvű üdvözlő feliratokat helyeztek el. Az utcákra tömegmozgósítás nem terveztek, mert a biztosított útvonal lezárása következtében a fővárosi lakosság jelentős számú jelenlétével számoltak.

A fogadó bizottság magyar tagjai a Parlament XIII. sz. kapujához érkeztek, és itt gyülekeztek. A Diplomáciai Testület misszióvezetői, katonai és légügyi attaséi a Parlament VI. sz. kapujához érkeztek, és ott gyülekeztek. Jelen volt a szűkebb körű fogadó bizottság: Kádár János, Losonczi Pál, Lázár György, valamint a tágabb körű fogadó bizottság: Aczél György, Benke Valéria, Gáspár Sándor, Havasi Ferenc, dr. Korom Mihály, dr. Maróthy László, Méhes Lajos, Németh Károly, Óvári Miklós, Sarlós István, Brutyó János, Gyenes András, Apró Antal, dr. Trautmann Rezső, Katona Imre, Borbándi János, a honvéd tábornoki kar öt tagja, Kiss Lajos, Bajnok Zsolt, Bakó Ferenc ezredes, Mándli Gyula, Kovács László, Macsotai Gyula, Karsai Sándor, a Diplomáciai Testület misszióvezetői, a katonai és légügyi attasék, a szovjet nagykövetség és kolónia vezetőképviselei, Ny. Szilcsenko, V. Szivenok, valamint Ny. Sevkun. Az ünnepélyes fogadtatás a Kossuth Lajos téren 10 óra 45 perckor katonai tiszteletadással kezdődött, díszlövés nem volt. 5-6000 fő lakos jelenlétére számítottak. Dekorációnak magyar és szovjet zászlókat terveztek. A Parlament főbejárata előtt a VI. sz. kaputól a XIII. sz. kapu irányában álltak a fogadó bizottság megjelent tagjai. A Diplomáciai Testület misszióvezetői, katonai és légügyi attaséi és a szovjet nagykövetség képviselői a Parlamentre merőlegesen, az Állami Zászló előtt álltak (a zászlót nem vontál fel). Kádár János, Losonczi Pál és

Lázár György a Parlament főbejáratának tengelyében elhelyezett szőnyegen várta az úrhajósok érkezését.

V. Kubaszov és Farkas Bertalan nyitott gépkocsija az Alkotmány utca felől érkezett a Kossuth Lajos térre. A repülőtéri fogadó bizottság tagjai, Magyarai Béla, az úrhajósok hozzátartozói és a szovjet vendégek gépkocsijai a Bazilikánál megelőzték az úrhajósok gépkocsiját, majd a Kossuth Lajos téren körbehajtva a Parlament XVII. sz. kapu magasságában, a tér előtt álltak meg. A repülőtéri fogadó bizottság tagjai megérkezésük után a tágabb körű fogadó bizottság tagjai között foglalták el a helyüket.

A fogadtatás rendjéről, az úgynevezett „felállításról” tervrajz is készült. A díszzászlóalj a csapatzászlóval, valamint a zenekar a Parlament épületére merőlegesen a tér déli oldalán helyezkedett el. V. Kubaszov és Farkas Bertalan gépkocsija a Parlament főbejáratával szemben, a zenekar vonalában állt meg. A gépkocsiból kiszállva V. Kubaszov és Farkas Bertalan elindult a díszzászlóalj felé és a csapatzászló magasságában megálltak. Előírás szerint V. Kubaszov Farkas Bertalan jobbján haladt. A csapatzászló felé fordulva V. Kubaszov főhajtással, Farkas Bertalan tisztelgéssel teljesített tiszteletadást. Ezután elléptek a díszzászlóalj előtt. A főbejárat előtt elhelyezett szőnyeg elé érve Farkas Bertalan, jelentést tett Kádár Jánosnak az ürrepülés teljesítéséről. Kádár János ezt követően jókívánságait fejezte ki, majd Kádár János, Losonczi Pál és Lázár György kézfogással üdvözölte az úrhajósokat. A Kossuth tér hangosítva volt. Ezután V. Kubaszov és Farkas Bertalan bemutatta Magyarai Bélát, valamint az úrhajósok hozzátartozóit és az úrhajósokkal együtt érkezett szovjet delegáció vezetőjét, A. Jeliszejevet, és a delegáció tagjait Kádár Jánosnak, Losonczi Pálnak és Lázár Györgynek. A bemutatás után V. Kubaszov és Farkas Bertalan elfoglalták helyüket a szőnyegen az előírtak szerinti sorrendben: Losonczi Pál, V. Kubaszov, Kádár János, Farkas Bertalan, Lázár György.

Miután A. Jeliszejev és Magyarai Béla, valamint a szovjet delegáció tagjai és az úrhajósok hozzátartozói elfoglalták helyüket a szőnyeg mögött, elhangzott a magyar és a szovjet himnusz. A himnuszok elhangzása után V. Kubaszov és Farkas Bertalan Kádár János kíséretében a fogadó bizottsághoz mentek – miközben úttörők virágcsokrot adtak át –, ahol bemutatták a tágabb körű fogadó bizottság tagjait, majd Faragó Ferenc bemutatta a Diplomáciai Testület misszióvezetőit, katonai és légügyi attaséit. Ezután a szovjet nagykövetség diplomatái és a kolónia képviselői üdvözölték a vendégeket. Ezt követően V. Kubaszov és Farkas Bertalan Kádár János társaságában köszöntötték a budapesti dolgozók képviselőit. A protokoll szerint a bemutatások és az üdvözlések alatt Losonczi Pál és Lázár György a szőnyegen maradtak. Az üdvözlések után V. Kubaszov és Farkas Bertalan Kádár János társaságában visszatértek a Főbejárat előtt elhelyezett szőnyegre. Ezután a díszzászlóalj díszmenetben elvonult. A díszzászlóalj elvonulása után V. Kubaszov, Farkas Bertalan, A. Jeliszejev és Magyarai Béla, Kádár János, Losonczi Pál és Lázár György kíséretében a Parlament VI. sz. kapuján keresztül, lifttel a Delegációs Terembe mentek. A Delegációs Teremben frissítőket kínáltak. Ez idő alatt a kitüntetés meghívottai, az úrhajósok hozzátartozói és a szovjet delegáció tagjai elfoglalták helyüket a Parlament Kupola Csarnokában.

(595x) A Néphadsereg című újság beszámolója az úrhajósok fogadtatásáról. A fényképen Farkas Bertalan és V. Kubaszov Kádár János társaságában köszönti a budapestieket

Kitüntetések és jutalmak

Az Elnöki Tanács és a Minisztertanács kitüntetéseinek ünnepélyes átadására 11 óra 15 perckor került sor. Jelen voltak mindazok a magyar meghívottak, akik az ünnepélyes fogadtatáson jelen voltak, valamint V. Pavlov, a szovjet nagykövetség tanácsosai, A. Popov, Ny. Szilcsenko, V. Szivenok, Ny. Sevkun. Miután a magyar és a szovjet meghívottak elfoglalták helyüket, Kádár János, Losonczi Pál, Lázár György, V. Kubaszov, Farkas Bertalan, A. Jeliszejev és Magyarai Béla a Delegációs Teremből

a Kupola Csarnokba mentek. Erről is készült felállítás tervrajz. Miután Kádár János, Losonczi Pál és Lázár György, valamint az úrhajósok elfoglalták helyeiket, Losonczi Pál rövid beszédben üdvözölte az úrhajósokat. A beszédet tolmács fordította. A beszéd elhangzása után Losonczi Pál átnyújtotta az Elnöki Tanács és a Minisztertanács kitüntetéseit az úrhajósoknak. A kitüntetettek nevében V. Kubaszov és Farkas Bertalan köszönte meg a kitüntetést.

(596) A Magyar Népköztársaság Hőse kitüntetés

(597) A Magyar Népköztársaság úrhajósa kitüntető jelvény

(598) Farkas Bertalan a Magyar Népköztársaság Hőse kitüntetését, a Magyar Népköztársaság Úrhajósa kitüntető címet és jelvényt, illetve a MSZBT Aranykoszorús Kitüntető Jelvényét kapta, valamint soron kívül alezredessé léptették elő

(599) Magyarai Béla a Magyar Népköztársaság babérkoszorúval ékesített Zászlórendje kitüntetését, Magyar Népköztársaság Úrhajósa kitüntető címet és jelvényt, illetve a MSZBT Aranykoszorús Kitüntető Jelvényét kapta, valamint soron kívül őrnaggyá léptették elő

(600) V. Kubaszov a Magyar Népköztársaság Hőse, A. Jeliszejev pedig a Magyar Népköztársaság babérkoszorúval ékesített Zászlórendje kitüntetését, valamint mindketten megkapták a MSZBT Aranykoszorús Kitüntető Jelvényét is

(601) A Magyar Népköztársaság babérkoszorúval ékesített Zászlórendje

(602) Később, augusztusi magyarországi látogatásakor V. Dzsanyibekovot is kitüntették a Magyar Népköztársaság babérkoszorúval ékesített Zászlórendjével, illetve ő is megkapta a MSZBT Aranykoszorús Kitüntető Jelvényét

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa V. Kubaszovnak és Farkas Bertalannak „A Magyar Népköztársaság Hőse” kitüntetését, A. Jeliszejevnek és Magyarai Bélának „A Magyar Népköztársaság babérkoszorúval ékesített Zászlórendje” kitüntetését adományozta. A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa Farkas Bertalannak és Magyarai Bélának a „Magyar Népköztársaság Úrhajósa” kitüntető címet és jelvényt adományozta. A kitüntetések adományozásáról szóló Elnöki Tanácsi és Minisztertanácsi határozatok külön nem kerültek felolvasásra. A kitüntetések átadása után pezsgős koccintásra került sor.

A „ki-milyen kitüntetését és jutalmat kapjon” kérdés véglegesen 1980. május 29-én dőlt el, amikor Győri Imre, az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Osztályának vezetője megbeszélés folytatott Kádár Jánosnál az úrhajósok kitüntetéséről a titkársági határozat készítéséhez. A feljegyzés szerint Farkas Bertalan és V. Kubaszov Magyarországon részesüljön azonos állami, illetve kormánykitüntetésben. Mindketten kapják meg a „Magyar Népköztársaság Hőse”, valamint a „Magyar Népköztársaság Úrhajósa” kitüntetését. A tartalékok, Magyarai Béla és V. Dzsanyibekov azonos kitüntetését kapjanak. Az ürrepülésben résztvevő úrhajósok részesüljenek értékes emléktárgy jutalomban, készüljön nemesfémből négy darab megfelelő értékű serleg Farkas, Kubaszov, Rjumin és Popov úrhajósok részére, valamint ugyancsak készüljön két darab, az előbbieknél kisebb értékű serleg nemesfémből Magyarai, illetve Dzsanyibekov úrhajósok számára. A szovjet-úrhajósok a magyar kitüntetéssel járó pénzüsszeget ne kapják meg, hanem magyarországi látogatásuk során megfelelő összegű költőpénzt biztosítsanak a számukra. Emellett, mint a magyar ipar és művészet értékes

termékét, herendi készletet kapjanak ajándékba.⁸ A „Magyar Népköztársaság Hőse” a kitüntetési sorrendben az első helyet foglalta el, a vele járó kedvezmények is ennek feleltek meg. A nyugdíj kiegészítés összege kétezer forint volt, a legkisebb nyugdíj összegét pedig ötezer forintban állapították meg. A „Magyar Népköztársaság űrhajósa” kitüntető cím és jelvényhez az állami nagydíj pénzösszege járt, ami akkor százötvenezer forint volt.⁹

Az ünnepélyes fogadtatás után, délután az űrhajósok a Hősök terén megkoszorúzták a magyar hősök emlékművét, majd a Szabadság téren a szovjet hősök emlékművét. A koszorúzás után a Honvédelmi Minisztériumban Korom Mihály dízszerleget adott át V. Kubaszovnak, Farkas Bertalannak és Magyarai Bélának. A Jeliszejev Dísztört kapott. Farkas Bertalant soron kívül alezredessé, Magyarai Bélát pedig őrnaggyá léptették elő. A kitüntetéseknek még nem volt vége, a HM után a Magyar–Szovjet Baráti Társaság székházában a MSZBT Aranykoszorús Kitüntető Jelvényét nyújtották át V. Kubaszovnak, Farkas Bertalannak, A. Jeliszejevnek és Magyarai Bélának.

Este díszvacsora volt az Országház Vadásztermében. Az MSZMP KB, a Népköztársaság Elnöki Tanácsa és Minisztertanácsa díszvacsoráján Kádár János mondott pohárköszöntőt.¹⁰

Keddi program

Június 17-én, kedden délelőtt az űrhajósok az MTA elnökségének és Interkozmosz Tanácsának ünnepi ülésén találkoztak a hazai tudományos élet vezetőivel, s mindazokkal a tudósokkal, kutatókkal, akik közvetlenül is részt vettek a szovjet–magyar űrprogramban. Az ünnepi ülés elnökségében helyet foglaló vendégeket – köztük Kornidesz Mihályt, a KB osztályvezetőjét és V. Pavlov nagykövetet – Szentágothai János, az MTA elnöke köszöntötte, majd Márta Ferenc, az MTA Interkozmosz Tanácsának elnöke méltatta a sikeres vállalkozás tudományos jelentőségét. Ezután V. Kubaszov és Farkas Bertalan beszámolt a Szaljut-6 űrállomás fedélzetén végzett munkáról, majd átnyújtották ajándékaikat, köztük azt a szkafandert, amelyet az első magyar kozmonauta viselt űrutazása során. Végezetül Szentágothai János átadta V. Kubaszovnak, Farkas Bertalannak, A. Jeliszejevnek és Magyarai Bélának az MTA emlékérmét.

Ezután a Duna Intercontinental Szállóban nemzetközi sajtókonferencián vett részt V. Kubaszov, Farkas Bertalan, A. Jeliszejev és Magyarai Béla. Bajnok Zsolt államtitkár, a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának elnöke üdvözölte a kozmonautákat, majd A. Jeliszejev mondott bevezetőt, méltatva az első közös szovjet–magyar űrutazás sikerét. V. Kubaszov kérdésre elmondta: tény, hogy első ízben került sor a kozmikus biológia alaposabb tanulmányozására, az űrhajósok munkateljesítményét, pszichikai állapotát vizsgáló mérésekre. Farkas Bertalan kiemelte a magyar műszerek, köztük a Balaton és a Diagnoszt kifogástalan működését; ezek révén vált lehetővé az űrhajósok életműködésének részletes feltérképezése. További kérdésekre válaszolva A. Jeliszejev elmondta, hogy a Szaljut-6 űrállomás csütörtökön halad el Magyarország fölött, akkor kerül sor a különleges fényképezésekre, erőforrás kutató és más vizsgálatokra. Ami a szovjet–magyar űrkutatási együttműködés jövőjét illeti, a magyar tudósok műszerei berendezései továbbra is eljutnak a világűrbe, s remélhető, hogy idővel a közös űrrepülések is folytatódnak majd. Farkas Bertalan a Csillagváros kollektívájával, a földi irányítóközponttal kialakult jó kapcsolatról szólt. További terveiről elmondta: mindenképpen szeretne tovább tanulni a Budapesti Műszaki Egyetemen, s reméli, hogy nem szakad meg kapcsolata a világűr kutatásával.

Délután, a szovjet–magyar űrpáros a Csepel Vas- és Fémművekbe látogatott. V. Kubaszov és Farkas Bertalan társaságában volt az A. Jeliszejev vezette szovjet küldöttség, valamint Magyarai Béla űrhajós is. A vendégek az érdeklődők sorfala közt haladtak az üdvözlő feliratokkal, zászlókkal feldíszített gyáróriás pártbizottságának tanácsterme felé, ahol Korom Mihály, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, a Központi Bizottság titkára, Czinege Lajos hadseregtábornok, honvédelmi miniszter, Kovács Antal, az MSZMP KB osztályvezetője, a Központi Bizottság tagjai, továbbá a Kohó- és Gépipari Minisztérium, a Külügyminisztérium képviselői, valamint a Csepel Vas- és Fémművek vezetői, munkatársainak küldöttei fogadták őket. Ott volt V. Pavlov nagykövet is. A tanácsteremben

dr. Garai Vilmos vezérigazgató és Ernszt Antal, a KB tagja, a vasmű pártbizottságának első titkára tolmácsolta a Csepel Vas- és Fémművek dolgozóinak szívből jövő üdvözlését. Látogatásuk emlékére egy-egy Csepelen gyártott kemping-kerékpárt ajándékoztak.

A vendégek megtekintették a szerszámgépgyár üzemegységét, majd a célgép szereldét. Mindenütt nagy tapsal és meleg szeretettel köszöntötték a kozmosz hőseit, akik a Szojuz-36 űrhajó és rakétája kicsinyített mását és emléklakettet ajándékoztak. A vendégek útja ezután a Csepeli Sportcsarnokba vezetett, ahol az MSZMP Budapesti Bizottságának és a Csepel Vas- és Fémművek pártbizottságának rendezésében nagygyűlésen találkoztak a budapesti dolgozók képviselőivel. Méhes Lajos mondott beszédet, majd V. Kubaszov és Farkas Bertalan is felszólalt.

Késő délután V. Kubaszov, Farkas Bertalan, A. Jeliszejev és Magyarai Béla az ideiglenesen hazánkban állomásozó szovjet déli hadseregcsoport parancsnokságára látogatott; elkísérte őket Pavlov nagykövet is. Kenyérrel és sóval köszöntötték a vendégeket; tiszteletükre díszszázad sorakozott fel, s V. Szivenok vezérezredessel, a hadseregcsoport parancsnokával az élen a katonai tanács tagjai fogadták őket. Az űrhajósok ünnepi gyűlésen találkoztak a hadseregcsoport képviselőivel, beszámoltak az űrkísérlet során szerzett tapasztalataikról. Farkas Bertalant és V. Kubaszovot a Szojuz-Szaljut űrkomplexum makettjével és az űrutazásról készült domborművel ajándékozták meg. Az űrhajósok este a Magyar Néphadsereg Vörös Csillag Érdemrenddel kitüntetett művészegyüttesének ünnepi műsorát tekintették meg a Néphadsereg Művelődési Központjában. Ezután Czinege Lajos hadseregtábornok, honvédelmi miniszter vacsorát adott tiszteletükre.¹¹

Szerdai program

Folytatódott az űrhajósok budapesti programja, délelőtt először koszorúzáson vettek részt. A fővárosi párt- és állami vezetők, az A. Jeliszejev vezette szovjet küldöttség, Magyarai Béla űrhajós és V. Pavlov, a Szovjetunió magyarországi nagykövete jelenlétében koszorút helyeztek el a Lenin szobornál. Ezután gépkocsival budapesti városnézésre indultak. A gellérthegyi Felszabadulási emlékműnél virágcsokrokat helyeztek el, majd a Várba hajtottak. A Hadtörténeti Múzeumban megtekintették a „Szovjet-magyar űrrepülés '80” című kiállítást, valamint a Nemzetközi Űrkutatási Bizottság (COSPAR) budapesti konferenciája alkalmából megnyitott tárlatot. Az űrhajósokat és kíséretüket Czinege Lajos hadseregtábornok, honvédelmi miniszter fogadta a bejáratnál, majd Kárpáti Ferenc altábornagynak, az MN politikai főcsoportfőnökének köszöntő szavai után Hetés Tibor alezredes, a múzeum parancsnoka kalauzolta végig a kiállításokon.

Délután a KISZ Központi Bizottsága és budapesti bizottsága ifjúsági nagygyűlést rendezett az első szovjet-magyar űrrepülés és részvevőinek tiszteletére, a Kisstadionban. A nagygyűlést Maróthy László, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, a KISZ Központi Bizottságának első titkára nyitotta meg, amelynek elnökségében Korom Mihály, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, a Központi Bizottság titkára, valamint V. Pavlov is helyet foglalt. Maróthy László köszöntője után Farkas Bertalan, V. Kubaszov és Magyarai Béla szólalt fel.¹²

(603) A Képes újság tudósítása az országjárásról¹³

Csütörtöki program

Megkezdődött az első szovjet-magyar űrpáros országjárása. Az ötnapos nagyszabású esemény olajozottan működött, az eseményeket percre pontosan megtervezték, külön figyelmet fordítottak a média jelenlétére, az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Osztály irányelvi szerint megszervezték az űrhajósok hazai programjának bemutatását a külföldi sajtó részére. Az „A” programba a szocialista országok televízióit, rádióit, valamint a szovjet írott sajtó munkatársait vonták be. A „B” programba került a többi, ide-akkreditált tudósító. Sajtóirodát állítottak fel a MÚOSZ Székházában, és

sajtókonferenciát szerveztek a Budapestre akkreditált újságíróknak. Összesen 49 újságíró részvételét biztosították az úrhajósok vidéki programjain. Megszervezték mozgásukat, sőt a vidéki étkeztetésüket is, amelyet az „A” kategória szerint biztosították. Ezen kívül Moszkvából a Szovjet Filmhíradó háromtagú stábja is megérkezett, akikhez a Magyar Filmhíradó három tagja, (gyártásvezető, világosító és hangmérnök) csatlakozott. A feladatuk az volt, hogy kétórás filmet készítsenek a szovjet–magyar űrrepülésről.¹⁴ Érdeemes felidézni ismét a Külügyminisztérium Protokoll Osztályának percre pontosan kidolgozott menetrendjét, amely jól tükrözi a korabeli állami rendezvények hangulatát:

„Látogatás Gyulaházán. Jó idő esetén az általános iskola udvarán, rossz idő esetén a Kultúrházban találkoznak az úrhajósok és kíséretük a község lakosságával. [...] Az úrhajósokat és kíséretüket Bardi Béla, községi tanácselnök köszönti (3 perc, hangosan tolmácsolják). Farkas Bertalan elvtársat külön köszönti Földműves András elvtárs (3 perc). Az üdvözléseket és a beszédeket 26 perces kultúr műsor követi: szavalat, Fodor József: Diadalok útja (3 perc), a gyulaházi citerazenekar műsora (8 perc), a nagykállói Kállai-Kettős táncgyűttes műsora (15 perc).

11.30. Indulás Nyíregyházára Kisvárdán keresztül.

11.40. Érkezés Kisvárdra főterére nyitott gépkocsival, ahol a város dolgozói (1000-1500 fő), az úrhajós volt középiskolájának tanárai, diákjai fogadják az úrhajósokat és kíséretüket, és tíz perces kötetlen beszélgetést folytatnak. Az ebéden kötetlen pohárköszöntők hangzanak el.

11.45-16.15. Pihenés az MSZMP megyei bizottsága vendégházában.

16.30-17.30. Nagygyűlés a nyíregyházi stadionban (20 000 fő). A nagygyűlés programja: magyar és szovjet himnusz, elnöki megnyitó: dr. Péntes János elvtárs, beszédet mond dr. Tar Imre elvtárs (10 perc), V. Ny. Kubaszov elvtárs felszólalása (3 perc), Farkas Bertalan elvtárs felszólalása (3 perc), egy munkásfiatal köszönti az úrhajósokat (3 perc), dr. Tar Imre elvtárs átadja az úrhajósoknak a megye szimbolikus ajándékát, ezt követően az úrhajósok nyújtják át ajándékaikat, elnöki zárszó, Internacionálé. A nagygyűlésen elhangzott beszédek és üdvözlések után 37 perces sport- és kulturális műsor következik: 15. sz. általános iskola Cola-ladás gyakorlata (14 perc), vers: Garai Gábor: Kinnről a földről. (3 perc), Szabolcs Volán Táncgyűttes műsora (10 perc), zárókép (Vasvári Pál Gimnázium, Közgazdasági Szakközépiskola) 10 perc.”¹⁵

Ehhez képest a napilapok kissé oldottabb hangulatban számoltak be az úrhajósok csütörtöki, Szabolcs-Szatmár megyei elfoglaltságáról. Reggel kilenc órakor gördült be a nyíregyházi pályaudvarra az a különvonat, amellyel a szovjet–magyar közös űrrepülés résztvevői és a kíséretükben lévő vendégek érkeztek. Az úrhajósokat, valamint Győri Imrét, az MSZMP Központi Bizottságának osztályvezetőjét, Oláh István vezérezredest, a honvédelmi miniszter helyettesét, valamint K. Ivanovot, a debreceni szovjet főkonzult dr. Tar Imre, a megyei pártbizottság első titkára, dr. Péntes János, a megyei tanács elnöke, valamint a megye politikai és társadalmi életének képviselőt fogadták. Úttörők virágokat adtak át az úrhajósoknak, miközben a vasutas zenekar pattogó indulókkal köszöntötte az úrpárost. Az állomásról az úrhajós vendégek nyitott gépkocsiba szálltak, s az Arany János utcán, melyet kétoldalt ezrek szegélyeztek, a megyei pártbizottság épületéhez hajtottak.

A fogadás után a gépkocsioszlop elindult a magyar úrhajós szülőfaluja, Gyulaháza felé. Az út mentén, a községekben, ezrek köszöntötték a hősokeket. Virággal integető gyermekek, kalapot lengető idős emberek, asszonyok és lányok fejezték ki lelkesedésüket. Gyulaháza fellobogózva, virágdíszbe öltözve várta a vendégeket. A környező községekből is sokan eljöttek. Amikor a gépkocsiból kiszálltak, kenyérrrel és sóval köszöntötték V. Kubaszovot és Farkas Bertalant. Meglátogatták azt a házat, ahol már emléktábla hirdette: itt született az első magyar úrhajós. Az iskola udvara zsúfolásig megtelt. Több ezren szorongtak a padokon, de jutott a kerítésoszlopokra is bőven érdeklődő. Éljenzéssel fogadták a vendégeket. A falu szülöttét és a szovjet vendégeket Bardi Béla tanácselnök köszöntötte. Földműves András nyugalmazott iskolaigazgató, a magyar úrhajós egykori tanára, majd Farkas Bertalan és V. Kubaszov mondott beszédet, ezután a község óvónői által készített – az úrhajósok neveivel hímzett – díszes keresztzemes terítőket adtak át V. Kubaszovnak, Farkas Bertalannak, A. Jeliszejevnek és Magyarai Bélának. A község és az iskola múzeuma számára Farkas

Bertalan átnyújtotta a Szojuz-36 makettjét, emlékplakettet, egy könyvet az űrhajósok életrajzával, egy sor olyan felvarrható emblémát, amely a szkafandereken volt, s egy szelencében bajkonuri földet – onnan, ahonnan az űrhajó elindult –, jelvényeket, amelyeket az űrutazás során adtak ki hazánkban, a felszabadulási emlékmű kicsinyített mását, és egy kis zsákban olyan ajándékot, melyet az iskola legjobb tanulóinak szánt.

Kisvárda volt a következő állomás. Itt Varga András, a városi pártbizottság titkára, Tóth László tanácselnök és Sárosi Zoltán a magyar űrhajós gimnáziumának igazgatója üdvözölte a vendégeket. A Bessenyei Gimnázium tanárai körülvették az űrhajósokat. Kubaszov dicsérte az orosz tanárnőt, hogy jól megtanította Farkast a nyelvre. A többiek is szeretettel váltottak szót a híressé lett növendékkel. Itt is ajándékokkal igyekeztek kifejezni a város lakóinak szeretetét.

A délelőtti program Nyíregyházán, a Magyar Honvédelmi Szövetség székházában fejeződött be. Itt a vendégeket Kiss Lajos vezérőrnagy, az MHSZ főtitkára fogadta, majd bemutatta Hargitai Ferenc, Rozman Gyula és Szabolcsi Sándor oktatókat, repülőket, akik egykor Farkas Bertalant tanították. Végh Sándor, a repülőklub titkára ezt követően átadott egy okmányt, amely a klub örökös tiszteletbeli tagjává avatta Farkas Bertalant. Hasonló elismerést kapott Magyar Béla, akinek a kiskunfélegyháziak küldték el az okiratot. A vendégek mindannyian megkapták azoknak a repülőgépeknek a makettjét, melyeken valaha az első magyar űrhajós repült, tanult. A délben a megyei pártbizottság és a megyei tanács ebédet adott a vendégek tiszteletére. Itt pohárköszöntők hangzottak el.

Délután nagygyűlésen vettek részt Nyíregyházán a stadionban. Tornabemutató és a honvédszenekar pattogó muzsikája mellett húszezren várták az érkezőket. A célba ugró nyíregyházi MHSZ ejtőernyősök virágcsokrokat nyújtottak át a kozmosz meghódítóinak. A himnuszok elhangzása után dr. Péntes János nyitotta meg a nagygyűlést. Ezt követően dr. Tar Imre mondott beszédet. Zuhogott az eső, de a közönség nem mozdult. Díszes kulacsot és beregi szőtestet adtak át a vendégeknek, akik közül V. Kubaszov, majd Farkas Bertalan köszöntötte a stadion közönségét, s átadta a Szojuz-36 űrhajó és rakétája makettjét, a világúrt megjárta zászlót, plakátokat és fényképeket a megye lakosságának. Dr. Péntes János zárta be a nagygyűlést.

Az Internacionálé hangjai után a 15. számú iskola tanulói köszöntötték színpompás produkcióval az űrpárost. Az Ifjú Gárda zenekar hangjai, valamint a nyíregyházi műrepülősök kötelék bemutatója mellett ért véget a program. Az űrhajósok nyíregyházi városnézésre indultak, amelyen Szemerszki Miklós, a városi pártbizottság titkára és dr. Gyuricsku Kálmán, a városi tanács elnöke kalauzolta őket a Jóságos és a Sóstó útvonalán.¹⁶

Pénteki program

Június 20-án a magyar űrhajósok és szovjet delegáció tagjainak programja Borsod megyében folytatódott. A vendégeket a megyehatáron, Tokajban a Borsod megyei, valamint a nagyközség párt- és tanácsi vezetői fogadták. A két kozmonautát nagy szeretettel köszöntötték a helybeliek, a fiatalok virágcsokrokkal kedveskedtek nekik. Az út innen Miskolcra vezetett; a közbelső falvakban zászlócskákkal integető úttörők, felnőttek éljeneztek a vendégeket, akik Miskolc határában nyitott gépkocsiba szálltak át; végig az út mentén, amerre haladtak, lelkes tömeg köszöntötte őket. Zúgott a taps, valóságos virágésővel fejezték ki örömeiket a kedves vendégek láttán.

A zászlódíszbe öltözött miskolci városközpontban ezrek várták az űrhajósokat és kíséretük tagjait. A pártzékház előtt nagy szeretettel baráti kézszorítással üdvözölte őket Grósz Károly, a megyei pártbizottság első titkára és Rác Sándor, az MSZMP Központi Bizottságának osztályvezetője, valamint a megye párt-, állami és társadalmi szervezeteinek sok képviselője. A pártbizottságon tájékoztató hangzott el az észak-magyarországi terület életéről és tevékenységéről, s az űrpáros is tartott rövid élménybeszámolót a kozmoszbeli utazásáról. A vendégek ezután a megye egyik legnagyobb ipari központját, a diósgyőri Lenin Kohászati Műveket keresték fel. A szívélyes fogadtatást pergő események követték: a tanácsteremben díszoklevelet, emlékplakettet és dísztört

kaptak a kozmonauták, akiket itt tiszteletbeli kohásszá avattak. Megtekintették az elektro-acélmű II-es üzemét, ahol a Szojuz-36 nevet felvett szocialistabrigád tagjaival beszélgettek.

Az űrhajósok délután a miskolci sportcsarnokban nagygyűlésen találkoztak a város lakóival. A himnuszok, valamint az elnöki megnyitó után Grósz Károly mondott üdvözlő beszédet. V. Kubaszov a jelesre vizsgázott magyar műszerek készítőinek tudását, szakértelmét dicsérte. Farkas Bertalan a megye összes lakójának mondott köszönetet a meleg, szeretetteljes fogadtatásért. Ezután Varga Lajos olvasztár, a diósgyőri Lenin Kohászati Művek Szojuz-36 brigádjának tagja üdvözölte a kozmonautákat, majd Czibere Tibor akadémikus, a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem rektora, tanszékvezető egyetemi tanár méltatta az űrhajózás tudományos jelentőségét. A nagygyűlés a zárszót követően az Internacionálé hangjaival ért véget.

(604) Kohásszá avatás, újságkivágás a Néphadsereg című hetilapból

A Szojuz-36 űrhajósai és kíséretük tagjai Mezőkövesdre utaztak, ahol a Matyó Múzeumot nézték meg. Itt Vaskó Mihály, a Heves megyei pártbizottság első titkára várta őket, akinek társaságában Gyöngyösvisontára látogattak a vendégek. A Gagarin Hőerőmű környékét ezrek népesítették be, hogy a megyén átutazókat köszönthessék. V. Kubaszov és Farkas Bertalan a Gagarin-émlékműnél üdvözölte a tiszteletükre összesereglett dolgozókat, s az űrpáros és kísérete a két himnusz hangjainál megkoszorúzta az emlékművet. A vendégek Borsod és Heves megyei programja ezzel befejeződött.¹⁷

Szombati program

Június 21-én az országjárás Szolnok megyében folytatódott. A vendégeket elkísérte Czinege Lajos hadseregtábornok, honvédelmi miniszter és Karakas László, az MSZMP Központi Bizottságának osztályvezetője, az MSZMP KB tagja is. Az érkezőket Szolnok város határánál Andrikó Miklós, a Szolnok megyei pártbizottság első titkára, valamint a megye és a város párt- és állami vezetői köszöntötték. Innen az űrhajósok nyitott gépkocsin tették meg az utat az ünnepélyes fogadtatás színhelyéig, a városi tanács épületéig. A zászlókkal díszített utcák mentén a kozmosz hőseit üdvözlő szolnokiak ezrei álltak sorfalat. A tanácsháza előtt úttörők virágcsokkba köszöntötték a vendégeket, akik ezután a díszteremben tájékoztatót hallgattak meg a megye életéről. V. Kubaszov és Farkas Bertalan nagy érdeklődéssel kísért élménybeszámolót tartott, majd a többi vendéggel együtt, a házigazdák társaságában a Tiszamenti Vegyiművekbe látogatott. A kölcsönös üdvözléseket és a gyári ismertetőt követően a kozmonauták röpgyűlésen találkoztak a vegyiművek munkásaival, majd a nevüket beírták a brigádnaplókba.

(605 a b) Szolnok főterén halad az űrhajósok gépkocsikonvoja. Újságkivágás a Néphadsereg című hetilapból

Útjuk innen a Kilián György Repülőműszaki Főiskolához vezetett. Brassói Tivadar vezérőrnagy, a főiskola parancsnoka köszöntötte a vendégeket, majd A. Jeliszejev tolmácsolta a szovjet űrhajósok üdvözlését, kiemelve Farkas Bertalan és Magyarai Béla példás helytállását, emberi magatartását, szakmai felkészültségét. A bensőséges fogadtatásért, a tanintézetben szerzett tudásért – amellyel megalapozhatták az űrhajózási szakismereteket és tovább gyarapíthatták tudásukat – Farkas Bertalan mondott köszönetet. Magyarai Béla arról beszélt, hogy a Csillagvárosban töltött évek kitörölhetetlenek; a Szojuz-36 kilövésének pillanatától az űrhajósok földre érkezéséig szíve együtt dobogott Farkas Bertalannal. Az ünnepség után fölkeresték a főiskola csapatmúzeumát, ahol vendégek és vendéglátók kölcsönösen megajándékozták egymást. Nevüket itt is beírták az emlékkönyvbe, és még egyszer őszinte szívből mondtak köszönetet a főiskola tanárainak. Az itteni látogatás a szabadtéri repülőgép-technikai múzeum megtekintésével ért véget.

Ezután V. Kubaszov, Farkas Bertalan, A. Jeliszjev és Magyarai Béla rózsatöveket ültetett a tiszaligeti Felszabadulási emlékmű parkjában. Innen a Jubileumi térre mentek, ahol ezrek várták a vendégeket. Andrikó Miklós köszöntője után az úrpáros meleg szavakkal üdvözölte a szolnokiakat, s kívánt nekik további sikereket. A találkozás végén Szolnok városnak átadták a Szozuz-36 űrhajó és rakétája kicsinyített makettjét és azt a díszalbumot, amely az űrutazás emlékeit idéző fotókat tartalmazza. Viszonzásul a helybeliek karcagi szűrűhímzéses terítővel, mezőtúri fazekas népművészeti kerámiákkal kedveskedtek.¹⁸

Vasárnapi program

Dél előtt Balatonfüreden, a híres Rabindranath Tagore sétánynál helybeliek és üdülők ezrei gyűltek össze, hogy találkozhassanak a jeles vendégekkel. A város párt- és állami vezetői köszöntötték az űrhajósokat és társaikat. A kozmonauták a sétányra nyíló parkban fát ültettek az első szovjet-magyar közös űrrepülés emlékére. A kozmonauták, társaikkal együtt a balatonfüredi látogatás után Zánkára utaztak.

Vasárnap délután Zánkán, az Úttörővárosban a magyar és a külföldi úttörők a gyermekparadicsom felvonulási terén találkoztak először a kozmonautákkal. Szűcs Istvánné, a Magyar Úttörők Szövetségének főtitkára köszöntötte a vendégeket. V. Kubaszov és Farkas Bertalan kötetlen élménybeszámolót tartott nyolcnapos felejthetetlen útjukról, az ott végzett tudományos kísérletekről, a visszaérkezés izgalmas perceiről. Az úttörők maguk készítette „bizonyítványt” nyújtottak át az űrhajósoknak, benne csillagos ötösre értékelve kozmoszbeli teljesítményüket. Az űrhajósok nyírfácskát és a tiszafát ültettek az Úttörőváros Népek barátsága parkjában. A Zánkai Képek, a Balatoni Úttörőváros gyermekújságja különkiadásban számolt be a látogatásról.

(606) A Balatoni Úttörőváros gyermekújságja

Hétfői program

Június 23-án az országjáró körút a Veszprém megyei látogatással folytatódott, ahol tízezrek fogadták nagy szeretettel a vendégeket. Útban Pápára, megálltak a vaszari művelődési központnál. A tiszteletükre rendezett gyűlésen Szécsi Jánosnak, a pápai járási pártbizottság első titkárának üdvözlő szavaira V. Kubaszov és Farkas Bertalan válaszolt, majd az űrhajósok a látogatás emlékét a Hunyadi Tsz Hámán Kató szocialista brigádjának a naplójában örökítették meg.

(607) Innen indultak el a Csillagvárosba, látogatás a pápai vadászrepülő alakulatnál

A program Pápán folytatódott, tiszteletükre zászlódíszot öltött a város. Csillagvárosi küldetése előtt az itteni repülő alakulatnál szolgált főhadnagyként, majd századosként Farkas Bertalan és Magyarai Béla. Katonai tiszteletadással fogadták az egykori társakat. A magyar és szovjet himnusz hangjai után Bakó Ferenc alezredes, az ezred parancsnoka üdvözölte a kozmonautákat és társaikat, akik a díszszázad előtt elvonulva köszöntötték a katonákat, majd szóban is kifejezték köszönetüket a bajtársias fogadtatásért. V. Kubaszov, Farkas Bertalan és Magyarai Béla koszorút helyezett el a Komarov-emlékmű talapzatán.¹⁹

Hétfő este Kádár János és felesége felkereste szállásukon az űrhajósokat. A baráti beszélgetésen ismételt elismerését fejezte ki az űrhajósok nagyszerű teljesítményéért, s további sikeres munkát, sok boldogságot, jó egészséget kívánt a kozmonautáknak.²⁰

A szovjet delegáció elutazása

Június 24-én, kedden V. Kubaszov és A. Jeliszejev szovjet űrhajósok Budapestről hazautaztak Moszkvába. A napilapok a korábbinál szerényebb keretek között számoltak be az eseményről.

„Kedden elutazott Budapestről Valerij Kubaszov, a Szozuz-36 parancsnoka, a világűrben elsőként járt magyar állampolgár Farkas Bertalan kutatóűrhajós útítársa, továbbá az a szovjet küldöttség, amelyet Alekszej Jeliszejev űrhajós mérnök, a sikeresen végrehajtott szovjet–magyar űrvállalkozás földi repülésirányító parancsnoka vezetett. A Farkas Bertalan és Magyarai Béla kiképzett űrhajós társaságában érkezett szovjet vendégeket, budapestiek ezrei köszöntötték forró szeretettel, lelkes éljenzéssel a Ferihegyi repülőtéren. A búcsúztatáson ott volt Korom Mihály, az MSZMP Központi Bizottságának titkára, Méhes Lajos, a budapesti pártbizottság első titkára, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, Borbándi János, a Minisztertanács elnökhelyettese, Czinege Lajos hadseregtábornok, honvédelmi miniszter. Ugyancsak jelen volt Valerij Muszatov, a Szovjetunió budapesti nagykövetségének ideiglenes ügyvivője, valamint a magyar néphadsereg és a szovjet déli hadseregcsoport magas rangú képviselői. A vendégeket a magyar közéleti vezetők a repülőgéphez kísérték, s az ünnepélyes percekben Farkas Bertalan és Magyarai Béla forró öleléssel búcsúzott űrhajóstársaitól, Valerij Kubaszovtól és Alekszej Jeliszejevtől.”

Az országjárás befejezése után a Népszabadság összegezte az elmúlt napok eseményeit

„Tizedik napja, hogy szovjet űrhajós vendégeink magyar társaikkal megérkeztek hazánkba. A kozmosz hőseit osztatlan elismeréssel, meleg szeretettel fogadták mindenütt, amerre csak megfordultak az elmúlt napokban. Aki személyesen, vagy a televízióon keresztül látta a Parlament előtti ünnepélyes fogadtatást – ahol Farkas Bertalan tett jelentést Kádár Jánosnak kozmoszbeli küldetésükről –, annak a számára örökre emlékezetes marad az esemény. Itt a Kossuth Lajos téren, a párt és a kormány vezetőinek – Kádár Jánosnak, Losonczi Pálnak és Lázár Györgynek – a jelenlétében köszöntötték először a budapestiek hazánk első űrhajós fiát, Farkas Bertalant, űrhajóssá kiképzett társát, Magyarai Bélát, valamint Kubaszov űrhajós-parancsnokot és Jeliszejev földi repülésvezetőt. És még aznap további elismerések következtek: az űrhajósokat magas kitüntetésben részesítette államunk. Farkast és Magyarait elő is léptették a katonatiszti pályán. De a következő napokban is gazdag programban volt részük a kozmonautáknak. Részt vettek a Magyar Tudományos Akadémia ünnepségén, találkoztak a nemzetközi és a hazai sajtó képviselőivel, meglátogatták a Csepel Vas- és Fémműveket, és a csepeli Sportcsarnokban beszámoltak a budapestieknek űrbeli tapasztalataikról. Bizonyosan feledhetetlen élmény marad az ő számukra is az az ifjúsági nagygyűlés, amit a Kisstadionban rendeztek.

Országjáró körútjukon eljutottak Farkas Bertalan szűkebb hazájába, Szabolcs-Szatmár megyébe, majd jártak a diósgyőri Lenin Kohászati Művekben, Mezőkövesden és Gyöngyösvisontán, ahol megkoszorúzták Gagarin emlékművét. Felkeresték a Tiszamenti Vegyiműveket és a Kilián György Repülőműszaki Főiskolát, ahol a két magyar űrhajós tanult annak idején. Színes programjukban a feledhetetlen zánkai úttörő-találkozó, majd a pápai látogatás következett, mindketten itt teljesítettek szolgálatot éveken át...

Amerre az űrhajósok jártak hazánkban, mindenütt ajándékokkal, virággal, baráti szóval fogadták őket. Színes élménybeszámolóikat felnőttek és fiatalok hallgatták nagy érdeklődéssel, száz- és százezrek szívóéhez kerültek közel a magyar és a szovjet kozmonauták.”²¹

Dátum	Program
június 3, kedd	Leszállás, visszatérés Bajkonurba
június 4, szerda	Sajtókonferencia, faültetés
június 5, csütörtök	Szozuz T-2 megjelenés startjánál
június 10, kedd	Visszatérés Csillagvárosba, fogadás a Cskalov repülőtéren, koszorúzás a Gagarin szobornál, nagygyűlés a kultúrház előtti téren, kitüntetés a Kremlben
június 11, szerda	SZMBT nagygyűlése Moszkvában, a Vlagyimir Iljics Gyárban
június 12, csütörtök	Nemzetközi sajtókonferencia Moszkvában, fogadás a magyar nagykövetségen

június 16, hétfő	Hazatérés Budapestre, fogadás a Kossuth téren, kitüntetési ünnepség, koszorúzás a Hősök terén és a Szabadság téren, kitüntetési ünnepség a MSZBT székházában, díszvacsora a Parlamentben
június 17, kedd	Ünnepi ülés az Akadémián, nemzetközi sajtókonferencia a Duna Interkontinentál szállodában, látogatás a Csepel Vas- és Fémművekben, nagygyűlés a Csepeli Sportcsarnokban, ünnepi gyűlés a szovjet déli hadseregcsoporthoz tartozó parancsnokságán, a MH Vörös Csillag Érdemrenddel kitüntetett művészegyüttesének ünnepi műsorának megtekintése, honvédelmi miniszter díszvacsorája
június 18, szerda	koszorúzás, virágcsokrok elhelyezése a gellérthegyi Felszabadulási emlékműnél, kiállítás megtekintése a Várban, ifjúsági nagygyűlés a Kisstadionban
június 19, csütörtök	Országjárás: Nyíregyháza–Gyulaháza–Kisvárd–Nyíregyháza: díszbéd, nagygyűlés, városnézés
június 20, péntek	Borsod megyei program: Tokaj–Miskolc, Lenin Kohászati Művek, nagygyűlés a sportcsarnokban, Mezőkövesd, Matyó Múzeum, Gyöngyösvisonta, Gagarin Hőerőmű
június 21, szombat	Szolnok
június 22, vasárnap	Balatonfüred, Zánka
június 23, hétfő	Veszprém megyei program: Vaszari művelődési központ, Hunyadi Tsz, Pápa
június 24, kedd	Elutazás

Az úrhajósok repülés utáni programjának összefoglaló táblázata

A magyar nagykövetségek propagandatevékenysége

A magyar külképviseletek tevékenysége az ürrepüléssel kapcsolatban mai szóhasználattal PR (public relations)-nek is tekinthető, hiszen tervszerű erőfeszítéseket tettek azért, hogy Magyarország számára a nemzetközi közvélemény befolyásolásával hosszútávon jóakaratot, támogatást építsenek ki és tartsanak fenn.

A berlini (NDK, Német Demokratikus Köztársaság) nagykövetség június 10-én jelentette, hogy az első magyar úrhajós felszállásával kapcsolatos propagandatevékenységét a központi utasításoknak megfelelően végezték, egyeztettek az NSZEP KB (Német Szocialista Egységpárt Központi Bizottságának) Agitációs Osztályával, a Külügyminisztériummal, valamint konzultáltak a szovjet nagykövetség sajtótanácsosával is. A Magyar Televízió által kiküldött „Bertalan és Valerij” című filmből az NDK Televíziója részleteket sugárzott. A nagykövetségi fotóvitrinükben képeket helyeztek el, az úrdossziékból is 38 darabot az úrkutatással foglalkozó szakújságírók rendelkezésére bocsátottak. A nagykövetségen június 6-án sajtókoktél adtak, melyen megjelentek az NSZEP KB és a Külügyminisztérium felelős beosztású munkatársai, az NDK Nemzeti Néphadseregének több tábornoka és tisztje, a baráti nagykövetségek diplomatái és katonai attaséi, valamint a sajtó, a televízió és a rádió képviselői, összesen mintegy 90-100 fő. Részt vett rendezvényükön S. Jähn ezredes, az NDK első úrhajósa is. Jelen volt az NDK Úrhajózási Bizottsága elnökének képviselőjében az NDK Tudományos Akadémiájának Elektronikai Intézete igazgatóhelyettese. A koktélon levetítették az „Irány a világűr” című filmet, majd Serfőző Lajos ügyvivő és G. Gorinovics követtanácsos, a szovjet nagykövetség ügyvivője méltatták a szovjet-magyar ürrepülés politikai és tudományos jelentőségét. A sajtókoktétről tudósítás jelent meg a másnapi NDK lapokban. Az „Irány a világűr” című filmet az NDK Televízió is bemutatta.

A közös úrrepülés az NDK sajtóban, a rádió és a televízió híradásaiban megkülönböztetett hangsúlyt kapott. Az NDK rádió és televízió május 26-án, hétfőn este 22.55 óra kor adását megszakítva mutatta be a Szojuz-36 startjáról készített szovjet TV-riportot, s részletesen ismertette az úrpáros életrajzát. Az ADN (berlini hírügynökség) 22.13 órakor adta ki az első gyors hírt. 22.17 órakor pedig már a lapok, a rádió és a TV szerkesztőségeiben voltak az életrajzok és az úrutazás tervezett programja. A lapok szerkesztőségeiben késő este átcsoportosítást hajtottak végre, s a keddi reggeli lapok vezető anyagaiként helyezték el a szovjet-magyar úrpáros felszállását. A keddi lapok, a rádió és a televízió szenzációt megillető tálalásban foglalkozott az eseménnyel. Az úrutazás egész tartama alatt tudósítottak a repülésről, azzal a módszerrel, hogy rövid hírben a lap első oldalán közölték az aktualitásokat, és a 7. vagy 8. oldalon részletesebben számoltak be a kísérletekről, a budapesti visszhangról. Az úrutazás másnapján külön „úrrovatot” létesítettek. Kisebbségi terjedelemben ugyan, de a többi napon is jelent meg rövidebb cikk, leírás háttéranyagként. Az egyes írásoknál főként a moszkvai ADN tudósítója, illetve az ND¹ tudósítójára támaszkodtak, valamint szovjet forrásokra, de szép számmal jelentek meg cikkek a budapesti ADN és ND tudósítók tollából is. Horst Hoffmann, aki neves úrkutatási szakírónak számít az NDK-ban, szintén foglalkozott a Farkas – Kubaszov páros útjával. A napilapokon kívül más lapok is, mint a Freie Welt, a Flieger Revue, az NBI, a Wochenpost, a Junge Welt, a Horizont stb. külön tudósítottak az úrutazásról, pl. a Freie Welt címlapon hozta Farkas Bertalan és Valerij Kubaszov fényképét, csupán egy címet ugratva ki a fotó fölé: „Servus Salut”, „Der erste Ungar im All”. A sikeres visszatérést is megfelelő hangsúllyal és terjedelemben mutatták be az NDK tömegkommunikációs eszközei.²²

A New York-i magyar főkonzulátus 1980. június 16-án jelentett az úrrepülés visszhangjáról. A Központ által kiküldött fényképanyagból állandó jellegű kiállítást rendeztek be a Főkonzulátus fogadó helyiségében. A kisméretű fényképeket fotóvitrinben helyezték el, míg a nagyméretűeket kartonra kasírozatták fel, és úgy helyezték el a falon a képaláírásokkal együtt. Naponta volt félfogadás, a kiállítást így hosszabb távon sok százan láthatták. Június 12-én a magyar ENSZ Misszió filmbemutatót rendezett. Az „Irány a világűr” című filmet is bemutatták, amelyen körülbelül 250 személy vett részt. A Budapesti Újságírók által készített dossziékat (cikkek, fényképek) szétküldték az újságok szerkesztőségeinek, újságíróknak, rádióknak, TV-nek. Ezeknek alapján (és természetesen a TASZSZ jelentése alapján) jelentek meg a híradások. A New York Times 1980. május 27-i és 28-i számában rövid kis hír jelent meg az úrpáros fellövéséről. A New York Times 1980. június 4-i számában a sikeres földre érésről jelent meg rövid cikk. A június 6-i számban a két szovjet úrhajós fellövése jelent meg. Az Amerikai Magyar Szó című lap május 29-i számának első oldalán számolt be fényképpel az első magyar úrhajósról. A New York-i Magyar Televízió május 31-i adásában emlékezett meg a nagy eseményről, bemutatva Farkas Bertalan fényképét és ismertette adatait. Az Amerikai Magyar Népszava június 6-i számában első oldalon vezércikk jelent meg az első úrhajósról, közölve fényképét is. A Daily World június 13-i számában fényképet közölt az úrpárosról.

„Ellenséges hangú kommentárral eddig egy lap, a jobboldali Katolikus Magyarok Vasárnapja (június 22-i száma) foglalkozott a szovjet-magyar úrutazással (mellékelve). A haladó emigráció lapja, az Amerikai Magyar Szó szerkesztősége az esemény alkalmából táviratot küldött a Magyar Tudományos Akadémiának, üdvözölve Farkas Bertalant és köszöntve mindazokat, akik e nagy teljesítményt lehetővé tették” – jelentette Kasnyik András főkonzul.²³

Dr. Randé Jenő, a bécsi magyar nagykövét 1980. június 17-i jelentése szerint a magyar úrhajós Ausztriában pozitív, de mérsékelt sajtóvisszhangot kapott. A fellövést követően minden jelentősebb sajtóorgánumban közölte Farkas Bertalan és V. Kubaszov fényképét, a fellövést, illetve az összekapcsolást és a visszaérkezést. Legnagyobb terjedelemben – a követségtől kapott anyag alapján – a Kommunista Párt sajtója foglalkozott az eseménnyel. Naponta adott hírt a Rádió és röviden közölte a hírt az Osztrák Televízió is. Egyedül az Arbeiter Zeitung nem foglalkozott az eseménnyel. A magyar úrutazás hamar kikerült az osztrák sajtó érdeklődéséből. A földet érés után két nappal a szenzáció már az új Szojuz T-2 úrhajó fellövése volt. „Így az eseménnyel kapcsolatban rendezett filmcocktailra csak 6

¹ Neues Deutschland egy baloldali napilap Németországban. A Német Szocialista Egységpárt központi bizottságának sajtótermékeként az egykori Német Demokratikus Köztársaság legnagyobb példányszámú napilapja volt.

(!) osztrák – köztük két újságíró – jött el, holott az értesítést, illetve a meghívást 700 címre küldtük ki. A filmet a jövőben – elsősorban az osztrák-magyar lojális szervezetek segítségével – több helyen be kívánjuk mutatni” – írta dr. Randé Jenő nagykövet.²⁴

Bonnból Kővári Péter nagykövet jelentette, hogy az első magyar úrutazásnak az NSZK²-beli visszhangja jóra volt értékelhető. A bécsi sajtóirodától kaptak megfelelő szóróanyagot, amelyet az iskolásoknak küldtek el. A magyar konzulátust vagy IBUSZ³ irodát felkereső állampolgároknak részben fotó-, részben írásos anyag hívja fel a figyelmét. Negatívan hatott a propagandára, hogy nem volt a követségnek sem megfelelő helyisége, sem megfelelő felszerelése olyan jellegű rendezvények szervezésére, mint egy filmbemutatóval egybekötött koktél. A filmet olyan időpontban kapták meg, amikor az esemény már különösebb érdeklődést nem váltott ki. Zavarta a munkát, hogy a Központtól félreértésre okot adó utasításokat kaptak. Például keveredett a sajtótájékoztató, sajtókoktél, filmkoktél fogalma. A jelzett „ajándék-csomagok”-at nem kapták meg, nem tudták, mi célból kellett volna azokat kiosztani. Bizonytalanságot okozott a koktél időpontjára vonatkozó utasítás és a film megérkezésének ideje. Lehetetlen volt egyik percről a másikra helyiséget találni és bérelni. A nagykövet a negatívumok felsorolásánál még megjegyezte, hogy a „Budapester Rundschau” június 2-i száma, amely igen jó összefoglaló anyagot közölt az űrrepülésről és háttér-, illetve utólagos információs anyagnak jó lett volna, terjesztésre mégis alkalmatlannak bizonyult, mert a szocialista úrhajósok felsorolásánál az NDK úrhajósát németnek, „deutsche” nevezte.

A sajtóvisszhangról azt írta, hogy az első szovjet-magyar űrvállalkozásról hírt, cikket, összeállítást május 27-én 2 napilap, május 28-án 25 napilap, május 19-én 14 napilap, a továbbiakban 15 napi- és hetilap közölt. A cikkek az események sorrendjét követték (felbocsátás, összekapcsolás, tudományos munka megkezdése, sikeres visszatérés), 80%-uk képmellékletet is hozott. Három újság – az „Unsere Zeit”, a „Nürnberger Nachrichten”, az „Aachener Nachrichten” – első oldalon hozta a hírt, a többiek az ilyenfajta hírek szokásos helyén. (Panorama, Blick in die Welt, Weltschau, stb.). Az első híradások tényszerűen közölték az űrhajó felbocsátását, mint a szocialista országok űr-együttműködésének folytatását, bemutatták röviden az űrhajósokat, ismertették a tudományos munka feladatait. A legtöbb beszámoló kiemelte a szovjet űrhajós, Kubaszov tapasztaltságát, a Szojuz–Apollo programban való részvételét. Közölték a Szaljut–6 űrállomás legénységének adatait, és hogy Rjumin tartja az űrben tartózkodás világrekordját. Néhány újság megemlítette, hogy szovjet-magyar úrutazásra a tervezettnél egy évvel később került sor. Az eseményeknek megfelelően ismertették a lapok a Szaljut–6 és a Szojuz–36 összekapcsolását, a tudományos kísérleteket és azok célját, majd az űrhajósok sikeres visszatérését. Néhány lap bővebb teret szentelt annak, hogy az úrutazás alkalmából a magyar konyha specialitásaival bővült az úrételek sora.

A „Frankfurter Allgemeine Zeitung” pozitív hangvételű cikket közölt „Most egy magyaron a sor” címmel. A „Süddeutsche Zeitung „Magyar egy évvel később az űrben” címmel közölt hosszabb cikket, majd május 29-én jelentette, hogy Brezsnyev és Kádár táviratban üdvözölték az űrprogram résztvevőit. Az „Unsere Zeit” több, meleg hangvételű írása foglalkozott az úrutazással. A „Die Welt” hét alkalommal közölt cikket, részben moszkvai keltezéssel, részben bonni tudósítójától, Klaus Müllertől. Müller „A Szojuz–36 korábban tér vissza a Földre”⁴ és „A hősöknek gondjuk volt a Szojuz–35-tel” című cikkeiben megkísérelt valamiféle szenzációt találni az úrutazás során felmerült állítólagos nehézségekről. A nagykövet néhány érdekesebb újságcímet is felsorolt. „A vén róka megmutatja a fiatal magyarnak az űrt” – Ruhr Nachrichten, „Bátor emberek meghódítják a világűrt” – Unsere Zeit, „Mongólia hamarosan az űrben” – Neue Ruhrzeitung, „Szinte öreg róka az űrrepülés dolgában” – Aachener Volkszeitung, „Hetven-féle kínálat az étlapon” – Stuttgarter Zeitung, „Az űrhajósok megfigyelik a vulkánkitörést az űrből” – Westfälische Rundschau.

² Német Szövetségi Köztársaság, Nyugat-Németország.

³ Jogutódja az 1902-ben alakult Magyar Királyi Államvasutak hivatalos menetjegyirodájának. Neve 1926-ból származik, amikor a cég elnevezése Idegenforgalmi Beszerzési Utazási és Szállítási Rt., röviden IBUSZ lett.

⁴ Sajtóhiba, valójában a Szojuz–35 űrhajóval tértek vissza.

Összegezve, „a szovjet–magyar űrvállalkozás NSZK-beli visszhangja pozitív volt. A moszkvai, budapesti és helyi propagandamunka hozzájárult ahhoz, hogy felkeltse az NSZK állampolgárainak figyelmét hazánk irányába, megmutassa a szocialista országok együttműködésének sokféleségét és erejét, a Szovjetunió tudományos-technikai bázisának nagyságát, a szocialista országok elkötelezettségét a világűr békés célokra való meghódításának érdekében” – jelentette Kővári Péter nagykövet.²⁵

A londoni nagykövetség 1980. június 24-én kelt jelentése számolt be a szovjet–magyar páros űrrepülés nagy-britanniai fogadtatásáról. Az űrrepülést Nagy-Britanniában érdektelenség kísérte. Az országos napilapok tényszerűen jelentettek a fellövésről, némelyik az űrállomással való összekapcsolásról, majd a sikeres földre érkezésről. A Times, a Daily Telegraph és a Morning Star fényképet közölt V. Kubaszovról és Farkas Bertalanról. A rádió és a televízió gyakorlatilag negligálta az eseményt. A nagykövetség a Központ utasításának megfelelően járt el, az embargós szabályokat szigorúan betartották. A jelentés szerint a sajtókonferenciát úgy készítették elő, hogy azt az űrrepülés bejelentése után azonnal össze tudják hívni. A háttéranyagokat az összekapcsolás éjszakai híret követő napon küldték szét. A június 4-i esti leszállást követő két-három órában adták postára a filmkocktél június 6-ra előkészített meghívóit. A sajtókocktél nem volt sikeres. Annak ellenére, hogy gyakorlatilag a teljes brit országos sajtót és az űrrepüléssel kapcsolatos szaksajtót meghívták, több személyes kapcsolaton és néhány emigrációs vezetőn kívül, mindössze néhány fő jelent meg, noha a legtöbb meghívott előzetes háttéranyagot is kapott. Az „Irány a világűr” című filmet szinkronfordítás mellett vetítették. A rendkívül alacsony részvétel okai között említették az űrrepülés iránti általános brit érdektelenséget, hiszen a brit űrrepülés még kilátásban sem volt.

„Propaganda erőfeszítéseinkben egy kézzelfogható eredményt sikerült elérnünk a Daily Mirror-ban elhelyezett cikk révén. A lapnak „exkluzív alapon” felajánlottuk a Budapest világűrbe felvitt magyar ételekről szóló sokszorosított cikkét. A cikknek azt más papírra átvéve és belejavítva kézirat jellegűt adtunk, telefonon történt megállapodás alapján gépkocsival juttattuk el a szerkesztőségbe, míg a többi példányt Budapestben változtatban postán küldtük ki. A lap 3.7 millió példányban jelenik meg, így rajta keresztül többen értesültek a magyar űrrepülésről, mint az összes ún. minőségi lapból együttvéve. Hasonló „trükköt” 4-5 másik lapnál is megpróbáltunk, de különböző okokból nem sikerült megvalósítani” – jelentette Lőrincz N. János nagykövet.²⁶

Közüvélemény-kutatás

Az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Osztály 1980. július 14-én Központi Bizottság tagjainak a mai szemmel nézve tanulságos jelentést készített a közhangulat alakulásáról, valamint az űrrepüléssel kapcsolatos közvélemény-kutató vizsgálatokról. A tájékoztató szerint a társadalom minden rétege a legjelentősebb eseményként említette a magyar űrhajós fellövését. Ugyanakkor az egyes rétegek között voltak eltérések, a legnagyobb jelentőséget ennek a 8 általánosan alacsonyabb iskolai végzettségűek tulajdonították (75%), míg az egyetemest végzettek csupán 59%-a említette.

A kérdezettek 85%-a hallott arról, hogy magyar űrhajós járt a világűrben és 75%-a ezt tartotta az elmúlt hetek legfontosabb eseményének. A válaszolók 53%-át váratlanul érte a magyar űrhajós fellövése, 45%-a számított erre. Az értesülés forrásaként ez utóbbiak csaknem egynegyede a tömegkommunikációs eszközökre hivatkozott, mintegy egyharmada arra, hogy az esemény köztudott, a mindennapi szóbeszéd, a személyes kommunikáció tárgya volt. A lakosság 81%-a nézte a televízió űrhajózással kapcsolatos műsorait. 66% újságokban olvasta az eseménnyel kapcsolatos cikkeket, a rádió ilyen jellegű műsorait a kérdezettek majdnem fele kísérte figyelemmel. A tömegkommunikációs eszközök űrhajózással kapcsolatos tevékenységét a felnőtt lakosság a gyorsaság, az érdekesség, a részletesség szempontjából igen nagyra értékelte. A közölt információk mennyiségét a lakosság 54%-a elegendőnek, 5%-a kevésnek és egyharmada túl soknak tartotta.

A kérdezettek a magyar űrhajós fellövését elsősorban azért tartották jelentősnek, mert úgy vélték, hogy ez az esemény növelte az ország tekintélyét, megbecsültségét. Hivatkoztak arra: mindenképpen jelentős, hogy Magyarország ilyen „fontos dolgot” véghez tud vinni, és büszkeséggel szóltak arról, hogy „magyar ember is képes ilyet tenni”. Az esemény tudományos jelentőségére a válaszolók

egynegyede utalt. A szovjet–magyar közös űrrepülés politikai jelentőségére a válaszolók 14%-a hivatkozott. Sokan voltak, akik a kérdés kapcsán elsősorban elégedettségüknek, örömüknek, büszkeségüknek adtak hangot.

„Az ellenséges propaganda a szovjet–magyar űrrepülés kapcsán azt sugallta, hogy a „túlzott mértékű” ünnepségsorozat alapvető célja a lakosság manipulálása, a figyelem elvonása a belső problémákról. A vezetés bírálóitára szólított fel, mert – szerinte – a „nagyvárosi hóbortban szenvedve, a gazdaság teljesítőképességét figyelmen kívül hagyva járult hozzá a szovjet űrprogram teljesítéséhez”. Tudni vélte, ez akkora összeg, amelyből „az operaházi rekonstrukció, a Nemzeti Színház teljes felépítése, a fővárosi metróhálózat teljes kiépítése és a Balaton megmentése megoldható lenne” – olvasható a jelentésben.²⁷

Összefoglaló jelentés és határozat az első magyar űrrepülésről

Korom Mihály, a közös űrrepülés hazai feladatait irányító és koordináló párt- és állami bizottság vezetője 1980. június 15-én tett jelentést az első szovjet–magyar közös űrrepülés tapasztalatairól. Emlékeztetett arra, hogy a szovjet kormány 1965-ben javasolta, a szocialista országok végezzenek közös űrkutatást, 1976-ban pedig kezdeményezte, hogy az Interkozmosz-program keretében a tagországok űrhajósaikkal is vegyenek részt a világűr kutatásában. A magyar űrhajósjelöltek kiválasztása 1977-ben megtörtént, kiképzésük 1978. március 20-án kezdődött és 1979-ben készen álltak a repülésre. Az Interkozmosz Tanács koordinálásával 25 tudományos és felsőoktatási intézményben több mint 10 éve végeztek széles körű kutatómunkát. Az első szovjet–magyar közös űrrepülésig 30 olyan műszert és berendezést fejlesztettek ki, amelyek különböző űrobjektumokon működtek. A közös űrrepülés tudományos programja a kozmikus biológia- és orvostudomány, a technológia, valamint az erőforrás-kutatás területeit foglalta magában. A Szaljut-6 űrállomás fedélzetén sikeresen alkalmazták a magyar tudósok által kifejlesztett, a szellemi munkavégző képesség és az alapvető élettani funkciók, valamint a kozmikus sugárzás mérésére szolgáló berendezéseket. Az alap- és alkalmazott kutatások előtt új lehetőségeket nyitottak meg az alumíniumötvözetekkel és a félvezető anyagokkal végzett technológiai kísérletek. Közvetlen népgazdasági hasznosításra voltak alkalmasak az erőforrás-kutatás eredményei. A súlytalanságban fellépő egyensúlyszervi zavarok csökkentésére új magyar gyógyszerekkel kísérleteztek. Az űrhajósok étkezésének változatosabbá tételére a különleges követelményeknek megfelelő űrhajós-ételféleségeket és üdítőitalokat készítettek. A kidolgozott berendezéseket és kísérleti eljárásokat, valamint az élelmiszereket, a további űrrepülések során is felhasználták.

Beszámolt arról, hogy a kitűzött célokat teljesítették. A közös űrrepülés az elmúlt időszak kiemelkedő társadalmi-politikai eseménye volt. A közvélemény nagy érdeklődéssel, lelkesedéssel és féltő aggódással kísérte figyelemmel az űrutazást. Az űrhajósok magyarországi programjának politikai céljait megvalósították; az emberek egyetértéssel fogadták az űrhajósok magas kitüntetését és méltó fogadtatását. Az űrrepülés és a hazai program érzékelhetővé tette az űrhajósok hazaszeretét, a közvélemény megismerhette a tudósokat, a szakembereket, a Magyar Néphadsereg különböző alakulataiban, intézményeiben folyó sokoldalú alkotó és embert formáló tevékenységet; ezzel gazdagodtak az emberek ismeretei és betekintést kaptak olyan területeken elért eredményeinkről, amelyek eddig sokak számára ismeretlenek voltak.

Ismertette, hogy Farkas Bertalan és Magyarai Béla további hazai tevékenységére a honvédelmi miniszter javaslatokat dolgozott ki. Ezek szerint mindketten a Honvédelmi Minisztérium központi rendelkezési állományába kerültek, ügyeik gondozásáért, tevékenységük koordinálásáért a Politikai Főcsoportfőnökség, a Személyi Főcsoportfőnökség és a Repülő Főnökség lett a felelős. Eldöntötték, hogy Farkas Bertalan a továbbiakban nem repülhet. Magyarai Béla 3 évig repülhetett, így gyakorlati repülési készségét megőrizhette. Az űrrepülésre való felkészülés során szerzett tudományos-szakmai ismereteik, tapasztalataik hasznosítását a Magyar Tudományos Akadémia Interkozmosz Tanácsának keretében folytatták. Az 1981/82-es tanévtől a Budapesti Műszaki Egyetemen, levelező úton, speciális tematika alapján tanultak tovább.

Meghatározták, hogy az űrhajósok illeszkedjenek be új feladatkörükbe. Közéleti szereplésük legyen mértéktartó. Az űrhajósok a KISZ, a Magyar Néphadsereg és az MHSZ akcióiban, rendezvényein, a TIT szakosztályaiban, az MSZBT rendezvényeken, a tudományos intézetek, szervek úrkutatással foglalkozó bizottságaiban fejték ki közéleti tevékenységüket. Az első magyar űrhajós vegyen részt az Országos Béketanács munkájában. Az űrhajósok számára érkező meghívásokat a HM Politikai Főcsoportfőnökség koordinálja, amelyet a KB Agitációs és Propaganda Osztálya hagyjon jóvá; ideértve a közéleti szerepléseikkel kapcsolatos sajtóterveket is. Farkas Bertalannak és Magyarai Bélának 14, illetve 13 ezer forintban állapították meg a havi jövedelmét. Mindkét család Budapesten kapott lakást. Gépkocsi ellátásukat a honvédelmi miniszter biztosította: Farkas Bertalan részére gépkocsi használati jogot biztosított és hivatásos gépkocsivezetőt jelölt ki számára, Magyarai Béla részére pedig lehetőséget teremtett soron kívüli gépkocsi vásárlására. A közös űrrepüléssel összefüggő kiadások mintegy 42 millió Ft-ot tettek ki. A végleges elszámolásra 1980. október 31-ig került sor.

Javasolta, hogy az első szovjet–magyar közös űrrepülés előkészítésében részt vett szakemberek közül a legkimagaslóbb teljesítményt nyújtók részesüljenek kormánykitüntetésben, heten kapják meg a Munka Érdemrend arany fokozatát, illetve a Vörös Csillag Érdem rendet, kilencen a Munka Érdemrend ezüst fokozatát, és ketten a Munka Érdemrend bronz fokozatát. Az úrkutatással összefüggő tudományos feladatokat a továbbiakban a Magyar Tudományos Akadémia Interkozmosz Tanácsa irányítsa és koordinálja. A KB Agitációs és Propaganda Osztály, valamint a KB Közigazgatási és Adminisztratív Osztály készítsen majd javaslatot a Politikai Bizottságnak Leonyid Popov és Valerij Rjumin szovjet űrhajósok magyarországi fogadásának programjára.

A jelentést az MSZMP Politikai Bizottsága megvitatta, és 1980. július 22-én határozatot hozott. Tudomásul vette az első szovjet–magyar közös űrrepülés előkészítéséről és végrehajtásáról készült jelentést. Megállapította, hogy az első szovjet–magyar közös űrrepüléssel összefüggő feladatok irányítására és koordinálására létrehozott párt- és állami bizottság eredményes munkát végzett. Egyetértett azzal, hogy a bizottság fejezze be tevékenységét. Az úrkutatással összefüggő tudományos feladatokat a továbbiakban a Magyar Tudományos Akadémia Interkozmosz Tanácsa irányítsa és koordinálja; az űrhajózással összefüggő hazai politikai munkát a KB Agitációs és Propaganda Osztálya irányítsa, szervezze és koordinálja. A Politikai Bizottság elismerését fejezte ki mindazon szerveknek és személyeknek, akik a közös űrrepülés előkészítésében, szervezésében, s végrehajtásában részt vettek. Hozzájárul, hogy a munkában részt vett, kimagasló teljesítményt nyújtó szakemberek közül 7 főt a Munka Érdemrend arany fokozatával, illetve a Vörös Csillag Érdemrenddel, 9 főt a Munka Érdemrend ezüst fokozatával, 2 főt a Munka Érdemrend bronz fokozatával tüntessenek ki. (A kitüntetéseket 1980. augusztus 7-én Ttrautmann Rezső, az Elnöki Tanács helyettes elnöke szerdán adta át a Parlamentben. Az átadásnál jelen volt Korom Mihály, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, a Központi Bizottság titkára, Kornidesz Mihály és Rácz Sándor, az MSZMP KB osztályvezetője, valamint Pál Lénárd, a Magyar Tudományos Akadémia főtitkára.)²⁸

A Politikai Bizottság tudomásul vette Farkas Bertalan és Magyarai Béla további hazai tevékenységére vonatkozó elképzeléseket, valamint hogy a közös űrrepüléssel összefüggő költségek a tervezett 30 millió forint helyett 42 millió forintot tettek ki. A Politikai Bizottság tudomásul vette továbbá, hogy a szovjetek átadják annak az űrhajónak a kabinját, amelyben az első szovjet–magyar űrpáros földet ért; a kabint – a magyar űrhajós által viselt szkafanderrel együtt – a Budapesti Közlekedési Múzeumban állítják ki; meghívásunk alapján Kubaszov, Dzsanyibekov és Jeliszejev szovjet űrhajósok augusztus első napjaiban érkeznek üdülésre hazánkba családjukkal együtt. Dzsanyibekov magyarországi tartózkodása alatt kapja meg a részére korábban adományozott kitüntetést.²⁹

(608) V. Satalov, L. Popov, valamint V. Rjumin 1981-ben érkezett a Ferihegyi repülőtérre³⁰

A Szaljut-6 állandó személyzete 1980. október 11-én tért vissza a Földre. Sikeresen teljesítették a 185-napos – abban az időben rekord hosszúságú – küldetésüket. A sikeres rehabilitációjuk után, 1981. június 22-én, hétfőn érkeztek Magyarországra. V. Satalov űrhajós altábornagy, a szovjet légierő főparancsnokának űrhajózási helyettese, L. Popov űrhajós alezredes, a Szaljut-6 űrállomás parancsnoka, valamint V. Rjumin űrhajós, a Szaljut-6 űrállomás alap személyzetének fedélzeti mérnöke, ünnepélyes fogadtatásuk után a Parlamentben kitüntetési ünnepségen vettek részt, ahol Losonczi Pál, az MSZMP PB tagja, az Elnöki Tanács elnöke köszöntötte a kozmonautákat. A világűr meghódításában tanúsított bátor helytállásuk, az első szovjet-magyar közös űrrepülés végrehajtása során nyújtott kimagasló teljesítményük elismeréseként L. Popovnak és V. Rjuminnak a Magyar Népköztársaság Hőse kitüntetést és kitüntető címet, V. Satalov altábornagynak, a szovjet légierő főparancsnoka űrhajózási helyettesének pedig a Magyar Népköztársaság gyémántokkal ékesített Zászlórendje kitüntetést adományozta az első közös szovjet-magyar űrrepülés előkészítésében és végrehajtásában szerzett kimagasló érdemeinek elismeréseként. A kitüntetettek nevében L. Popov mondott köszönetet.

(609) A Népszabadság című napilap fényképén Losonczi Pál kitünteti a szovjet űrhajósokat

A szovjet delegáció tagjai délután koszorúztak a gellérthegyi Felszabadulási Emlékműnél, fogadta őket Kádár János, majd este díszvacsorán vettek részt. Másnap kedden, a MTA-n, illetőleg a MSZBT székházában tett látogatásuk után, délután sajtótájékoztatót tartottak az újságíró szövetségben. Június 23-án, szerdán, a kőbányai Magyar-szovjet Barátság Parkban tölgyfát ültettek, majd a Honi Légvédelmi Parancsnokságon barátsági gyűlésen, este pedig a szovjet nagykövetségen fogadáson vettek részt. Három napos pihenő következett, majd június 27-én elutaztak Magyarországról.

(610 a b) Részletek a Néphadsereg című hetilap 1981. június 27-i számából

(611 a b) Élménybeszámoló a ROVKI-ban

(611 c) A Repülőorvosi Vizsgáló és Kutatóintézet munkatársai 1988-ban.

Hátsó sor balról: dr. Nádas András orvos őrnagy barokamra főorvos, dr. Huszár János orvos alezredes sebész, dr. Molnár Sándor orvos főhadnagy fogorvos, dr. Augusztin Gábor orvos főhadnagy belgyógyász, Kovács Sándor főmérnök, dr. Grósz Andor orvos százados szemész, dr. Almás András orvos őrnagy fül-orr-gégész. Középső sor: dr. Szombati Gyula orvos őrnagy idegyógyász, dr. Pozsgai Attila orvos őrnagy a parancsnok tudományos helyettese, dr. Kiszely Ilona orvos őrnagy a funkcionális diagnosztika főorvosa, dr. Remes Péter orvos ezredes parancsnok, dr. Csengery Attila orvos alezredes rarancsnokhelyettes, ROB elnök, dr. Pignitzcki Zsuzsa orvos százados pszichológiai osztályvezető főorvos, dr. Lechoczky László orvos őrnagy belgyógyász. Első sor: dr. Kada Sarolta belgyógyász, Szabó Margit mérnök, dr. Péter Iláikó labor főorvos, dr. Berényi Éva vegyész, dr. Manyák Erzsébet röntgen főorvos.

Hivatkozások

-
- ¹ MOL XIX-A-24-b-1980-57. Cit.: Kocsis Piroska, Ólmosi Zoltán: Iratok a közös magyar-szovjet úrrepülésről. 1979-1980. Magyar Országos Levéltár. Budapest, 2011. pp.: 187–188.
 - ² MOL M-KS 288. f. 22. cs. 1980/45. ő. e. (1980. június 5.). Cit.: Kocsis Piroska, Ólmosi Zoltán: Iratok a közös magyar-szovjet úrrepülésről. 1979-1980. Magyar Országos Levéltár. Budapest, 2011. pp.: 138–139.
 - ³ MOL M-KS 288. f. 5. cs. 802. ő. e. (1980. június 10.) Cit.: Kocsis Piroska, Ólmosi Zoltán: Iratok a közös magyar-szovjet úrrepülésről. 1979-1980. Magyar Országos Levéltár. Budapest, 2011. pp.: 124–125.
 - ⁴ Népszabadság, 1980. június 11, szerda. pp.: 1–3.
 - ⁵ Népszabadság, 1980. június 12. p.: 3.
 - ⁶ Népszabadság, 1980. június 13. p.: 3.
 - ⁷ MOL 288. f. 22. cs. 1980/45. ő. e. (1980. június 12.)
 - ⁸ MOL M-KS 288.f. 22. cs. 1980/45. ő. e. (1980. május 29.)
 - ⁹ MOL M-KS 288.f. 22. cs. 1980/44. ő. e. (1980. május 29.)
 - ¹⁰ Magyar Nemzet, 1980. június 17. p.: 1.
 - ¹¹ Népszabadság, 1980. június 18. pp.: 1–3.
 - ¹² 1980. június 19. Népszava. pp.: 1–2.
 - ¹³ 1980 06 28. Képes újság.
 - ¹⁴ MOL XIX-J-1-v-1980 (82.d.)
 - ¹⁵ MOL 288. f. 22. cs. 1980/45. ő. e. (1980. június 12.)
 - ¹⁶ Kelet-Magyarország, 1980. június 20. pp.: 1–4.
 - ¹⁷ Népszabadság, 1980. június 21. p.: 3.
 - ¹⁸ Népszabadság, 1980. június 22.
 - ¹⁹ Népszabadság, 1980. június 24.
 - ²⁰ Magyar Nemzet. 1980. június 25.
 - ²¹ Népszabadság. 1980. június 25.
 - ²² A magyar nagykövetségek jelentései az úrrepülés nemzetközi propagandájáról. MOL XIX-J-1-j-SZU-145-739-003954/5-1980.
 - ²³ MOL XIX-J-1-v-S/4/44-1-1980. 82. d.
 - ²⁴ MOL XIX-J-1-v-S/10/64-1-1980. 82. d.
 - ²⁵ MOL XIX-J-1-j-SZU-145-739-003954/11-1980.
 - ²⁶ MOL XIX-J-1-v-S/6/42-1-1980. 82. d.
 - ²⁷ MOL M-KS 288. f. 11. cs. 1980/4468. ő. e.
 - ²⁸ Népszabadság, 1980. augusztus 7. p.: 5.
 - ²⁹ MOL M-KS 288. f. 5. cs. 805. ő. e. (1980. július 22.)
 - ³⁰ Ország Világ című folyóirat. 1981. június 23.